

Sille’de Bulunan Tarihi Camilerin Harim Planlarına Tipolojik Bir Yaklaşım

Fikret BADEMCI^{1*}

¹ Mimarlık Bölümü, Mühendislik, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi, Kahramanmaraş, Türkiye

*1 fikretbademci@gmail.com

(Geliş/Received: 16/07/2023;

Kabul/Accepted: 22/08/2023)

Öz: Sille, tarihsel süreç içerisinde birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bu nedenle Sille camiden kiliseye birçok kültürel mirasa sahiptir. Özellikle, Müslüman toplumların uzun yıllar yaşadığı Sille’de birçok tarihi cami bulunmaktadır. Bu camiler yapıldıkları dönemin mimari anlayışlarını yansıtmaktadırlar. Böylece camiler gerek yapıım sistemleri gerek işçilikleri gerekse de süslemeleriyle İslam mimarisinin gelişimine katkı sağlamaktadır. Bu camiler üzerinde yapılacak olan tipoloji çalışmaları hem İslam mimarisine hem de Osmanlı dönemi cami mimarisine ışık tutması bakımından önemlidir. Çalışma, Sille’de bulunan tarihi camilerin harim planlarının incelenerek tipolojik benzerliklerin tespit edilmesini amaçlamaktadır. Çalışmanın kapsamını Konya’nın Selçuklu İlçesi’ne bağlı Sille Tarihi Kenti’ndeki günümüze ulaşmış tarihi camiler olan Ak Cami, Subaşı Cami, Çay Cami, Karataş Cami, Mormi Cami ve Mezaryaka Camileri oluşturmaktadır. Tipoloji çalışması için yapının künye bilgilerini, harim bilgilerini ve planını içeren bir katalog oluşturulmuştur. Bu kataloglar yapıya gidilerek yerinde doldurulmuştur. Çalışma sonucunda Sille’deki tarihi camilerin harim bölümlerinde birçok tipolojik özellik tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Sille, cami, tipoloji.

A Typological Approach to the Harem Plans of the Historical Mosques in Sille

Abstract: Sille has been home to many civilisations in the historical process. For this reason, Sille has many cultural heritage from mosques to churches. Especially, there are many historical mosques in Sille, where Muslim communities lived for many years. These mosques reflect the architectural understanding of the period they were built. Thus, the mosques contribute to the development of Islamic architecture with their construction systems, workmanship and ornaments. Typological studies on these mosques are important in terms of shedding light on both Islamic architecture and Ottoman mosque architecture. The study aims to determine the typological similarities by examining the harem plans of the historical mosques in Sille. The scope of the study consists of Ak Mosque, Subaşı Mosque, Çay Mosque, Karataş Mosque, Mormi Mosque and Mezaryaka Mosque, which are the historical mosques that have survived to the present day in Sille Historical City of Selçuklu District of Konya. For the typology study, a catalogue containing the identification information, harem information, visuals and plan of a building was created. These catalogues were filled in on site by visiting the building. As a result of the study, many typological features were identified in the harem sections of the historical mosques in Sille.

Key words: Sille, cami, typology.

1. Giriş

Sille, Türkiye'nin İç Anadolu Bölgesi'nde, Konya şehir merkezine yaklaşık 8 km uzaklıkta yer alan tarihi bir alandır. Sille Tarihi Kenti, Takkeli ve Karabuğa Dağları arasında, kuzeyinden Sille Çayı'nın aktığı bir vadide bulunmaktadır. Bölge, sönmüş volkan kraterinin kuzeyinde bulunmaktadır [1]. Kutsal hac yolu olarak bilinen Roma-Bizans-Kudüs güzergâhında bulunan Sille hem doğal hem tarihi hem de kültürel açıdan önemli bir yere sahiptir [2-3].

Sille kiliseler, şapeller, evler, camiler, hamamlar, çeşmeler ve kamu binaları da dahil olmak üzere çeşitli mimari mirasıyla tanınmaktadır. Bölge, Roma döneminden Cumhuriyet dönemine kadar uzanan yapılara sahiptir. Sille'nin tarihi önemi, arkeolojik alanlar ve kültürel mirası koruma çabaları ile koruma altındaki bir kentsel alan olarak tanınmasına yol açmıştır [4-5].

Tarihsel süreçte Hristiyanlar ve Müslümanlar Sille’de bir arada yaşamıştır. 20. yüzyılda nüfusunun yaklaşık 18.000 olduğu bilinen Sille’de özellikle 19. yüzyılda Müslüman nüfusun artış gösterdiği ve bu artışla birlikte bölgede cami ihtiyacının doğduğu bilinmektedir [6-7]. Sille’de Osmanlı dönemi İslam mimarisi bakımından öneme sahip 7 adet tarihi cami yer almaktadır. Tarihsel süreç içerisinde çeşitli değişiklikler olmuş olsa da bu camiler yapıldıkları dönemin mimari anlayışlarını taşımaya ve yansıtmaya devam etmektedirler [8].

* Sorumlu yazar: fikretbademci@gmail.com. ORCID Numarası: ¹ 0000-0003-4860-9416

Sille’deki camiler genellikle ahşap direkli olup üç saından oluşmaktadır. Yapıların ana beden duvarlarında moloz taş görülmektedir. Sille’deki tarihi camiler Selçuklu ve Beylikler dönemi cami ve mescitleriyle de benzerlik göstermektedir. Özellikle de ahşap işçiliğinin yoğun olması bu durumu desteklerken Selçuklu ve Beylikler dönemi camilerinde kullanılan çini işlemler, süslemeli taş işçiliği ve kesme taş sistemlerine Sille’deki camilerde rastlanılmaması bu durumu desteklemektedir [9].

Camiler buldukları bölgeye ve yapıldıkları döneme göre mimari bakımdan farklı özellikler göstermektedir [10]. Bu bağlamda Sille’deki tarihi camiler üzerinde yapılacak tipoloji çalışmaları Osmanlı dönemi cami mimarisine ışık tutması bakımından önem arz etmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı Sille’de bulunan tarihi camilerin mimari özelliklerini anlamak ve koruma çalışmalarında rehberlik etmek için önemli bir kaynak oluşturmaktır. Çalışma aynı zamanda Sille’de bulunan tüm tarihi camilerde orijinal halinin günümüze ulaştığı görülen harimlerin planlarının inceleyerek camiler arasındaki tipolojik ortaklıkları belirlemeyi hedeflemektedir.

2. Materyal ve Metot

Çalışma Konya’nın Selçuklu ilçesi Sille mahallesinde yer alan tarihi camileri kapsamaktadır. Günümüzde Sille Tarihi Kenti’nde 7 adet cami bulunmaktadır. Bu camiler; Ak Cami, Çay Cami, Orta Cami, Subaşı Cami, Karataş Cami, Mezaryaka Cami ve Mormi Camileridir. Osmanlı dönemine ait olan bu camiler 19. yüzyıla tarihlenmektedir.

Sille tarihi kentindeki tarihi camilerin harimlerinin tipolojik özelliklerinin tespit edilmesini amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Çalışma için gerekli literatür taraması yapılmış olup katalog hazırlanmıştır. Hazırlanan katalogda yapının künye bilgilerinin yanı sıra harim bilgileri ve rölöve planı yer almaktadır. Yapının künye bilgileri arasında yapının ismi, yapım yılı ve adresi yer almaktadır. Harim bilgileri arasında ise plan tipi, son cemaat mahali, üst kat, kadınlar mahfili, imam odası, giriş sayısı, giriş yönü, ahşap direk, pencere, minber ve minare bilgileri yer almaktadır.

Plan tipinde harim planının kenar sayısı ve kenar uzunluklarına göre kare yakın, yatay ya da dikey oluşları incelenmiştir. Yatay ya da dikey oluşlarında kible duvarının yönü göz önünde bulundurulmuştur. Son cemaat mahali incelenirken son cemaat mahalinin varlığı ve varsa harimin içinde ya da dışında oluşu değerlendirilmiştir. Üst kat incelenirken üst katın varlığı ve varsa kullanım amacına bakılmıştır. Kadınlar mahfili ve imam odası incelemesinde mahfil ya da odanın varlığı ve varsa harimin hangi bölgesinde olduğu değerlendirilmiştir. Bunlarla birlikte kapı sayısı ve kapının harimin hangi duvarında yer aldığı, harimde bulunan taşıyıcı ahşap direk varlığı ve sayısı, minberin harimdeki konumu ve minarenin konumu incelenmiştir. Aynı zamanda harim duvarlarındaki harime açılan pencere sayıları değerlendirilmiştir.

Hazırlanan kataloglar yapıya temas edilerek yerinde doldurulmuştur. Katalogların tamamlanmasının ardından katalog içindeki bölümler kendi aralarında değerlendirilmiş ve yapıların tamamına bütüncül bir bakış açısı sergilenmiştir.

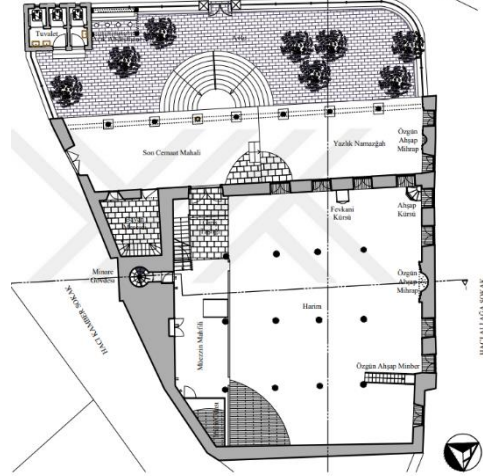
3. Bulgular ve Değerlendirme

Sille Ak Cami, Konya’nın Selçuklu İlçesi Sille Mahallesi, Mali Sokakta bulunmaktadır. 1863 yılında yapılmış olan yapının mülkiyeti Selçuklu Belediyesi’ne ait olmakla birlikte yapı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu’nun 10.10.1991-1148 sayılı kararıyla tescillenmiştir [11].

Yapının harim planı yedigen şeklindedir. Plana bakıldığında yapının kuzey-batı köşesinde pahlama; güney duvarında ise girinti yapılarak yapının yedigen halini aldığı görülmektedir. Bununla birlikte harimin kuzey-güney ve doğu-batı doğrultusunda kareye yakın bir forma sahip olduğu söylenebilir. Yapıda harimin dışında, doğu duvarına paralel uzanan son cemaat yeri bulunmaktadır. Harime giriş bir kapı aracılığıyla sağlanmaktadır. Bu kapı harimin doğu duvarı üzerinde kuzeye yakın bölümde yer almaktadır. Harimin kuzey bölümünde ise kuzey duvarına paralel şekilde uzanan üst kat yer almaktadır. Üst katın altında, harimin kuzey-batı köşesinde imam odası vardır. Harimin güney duvarına bitişik minber bulunmaktadır. Bu minber harimin batı kenarına yakın bir konumdadır. Harimde kuzey-güney yönlü uzanan ve her birinde 4 tane toplamda 12 tane ahşap direk bulunmaktadır. Harim güneyde bulunan 10, doğuda bulunan 4 ve batıda bulunan 3 pencere ile aydınlatılmaktadır. Kuzey duvarda ise pencere bulunmamaktadır (Tablo 1.).

Tablo 1. Sille Ak Cami için hazırlanan katalog.

PLAN ÖZELLİKLERİ				YAPININ KÜNYESİ			
				İSİM		Ak Cami	
HARİM PLAN TIPI	YEDİGEN	KAREYE YAK	X	YAPIM YILI	1863 (Özyurt, 2019)		
		YATAY					
		DİKEY					
SON CEMAAT MAHALİ	VAR	DIŞ MEKAN	X	ADRES	Sille Mahallesi, Mali Sokak No: 1 Selçuklu/Konya		
		İÇ MEKAN					
ÜST KAT	YOK						
KADINLAR MAHFİLİ	VAR	KUZEY	X	MİNARE	VAR	KUZEY	X
		GÜNEY				GÜNEY	
		DOĞU				DOĞU	
		BATI				BATI	
		ÜST KAT	X			YOK	
İMAM ODASI	VAR	KUZEY	X	MİNBER	VAR	KUZEY	
		GÜNEY				GÜNEY	X
		DOĞU				DOĞU	
		BATI	X			BATI	
		YOK				YOK	
GİRİŞ SAYISI	BİR	X	YAPININ PLANI				
	İKİ						
	ÜÇ						
GİRİŞ KAPISININ YÖNÜ	KUZEY						
	GÜNEY						
	DOĞU	X					
	BATI						
TAŞIYICI AHŞAP DİREK	VAR/SAYISI	X/12					
	YOK						
PENCERE SAYISI	KUZEY	0					
	GÜNEY	10					
	DOĞU	4					
	BATI	3					

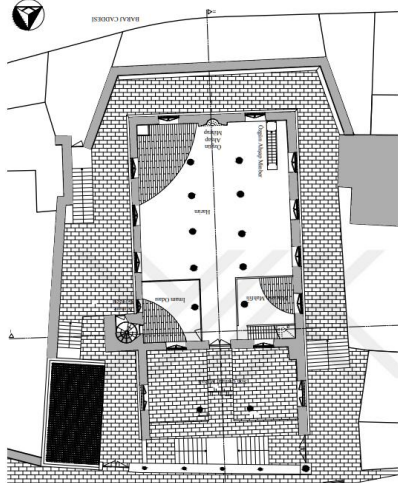
(Özyurt, 2019)

Sille Çay Cami Sille Mahallesi, Hükümet Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Yapının mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne aittir. Yapı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 10.10.1991-1148 sayılı kararıyla tescillenmiştir [11].

Sille Çay Cami'nin harim bölümü dörtgen planlı olup dikey olarak düzenlenmiştir. Yapının harim bölümüne kuzey duvarda yer alan tek kapıdan giriş sağlanmaktadır. Yapının taşıyıcı sisteminde kullanılan 10 adet ahşap direk harim bölümünde yer almaktadır. Harim bölümünün kuzey duvarına paralel olarak dış mekanda düzenlenmiş son cemaat yeri bulunmaktadır. Harimin kuzey duvarının iç mekanında ise üst kat, kadınlar mahfili ve imam odası bulunmaktadır. İmam odası kuzey-doğu köşesinde yer alırken kuzey-batı köşesi ve üst kat kadınlar yeri olarak kullanılmaktadır. Üst kattaki kapı aracılığıyla harimin kuzey-doğu köşesinde yer alan minareye ulaşılmaktadır. Caminin minberi ise güney duvara bitişik batı duvarına yakın şekilde konumlandırılmıştır. Bununla birlikte Sille

Çay Cami’nin harimi kuzey ve güney duvarlarında 5’er, doğu ve batı duvarlarında 8’er pencere olmak üzere toplam 26 pencere ile aydınlatılmaktadır (Tablo 2.).

Tablo 2. Sille Çay Cami için hazırlanan katalog

PLAN ÖZELLİKLERİ	HARİM PLAN TİPİ	DÖRT GEN	KAREYE YAK.	YAPININ KÜNYESİ	İSİM	Çay Cami			
			YATAY			YAPIM YILI	19. yy (Özyurt, 2019)		
			DİKEY		X	ADRES	Sille Mahallesi, Hükümet Caddesi, No: 17 Selçuklu/Konya		
	SON CEMAAT MAHALİ	VAR	DIŞ MEKAN	X					
			İÇ MEKAN						
			YOK						
	ÜST KAT	VAR	X						
		YOK							
	KADINLAR MAHFİLİ	VAR	KUZEY	X	MİNARE	VAR	KUZEY	X	
			GÜNEY				GÜNEY		
DOĞU				DOĞU			X		
BATI			X	BATI					
ÜST KAT			X	YOK					
	YOK								
İMAM ODASI	VAR	KUZEY	X	MİNBER	VAR	KUZEY			
		GÜNEY				GÜNEY	X		
		DOĞU	X			DOĞU			
		BATI				BATI			
		YOK				YOK			
YAPININ PLANI									
GİRİŞ SAYISI	BİR	X							
	İKİ								
	ÜÇ								
GİRİŞ KAPISININ YÖNÜ	KUZEY	X							
	GÜNEY								
	DOĞU								
	BATI								
TAŞIYL. AHSAP DİREK	VAR/SAYISI	X/10							
	YOK								
PENCERE SAYISI	KUZEY	5							
	GÜNEY	5							
	DOĞU	8							
	BATI	8							

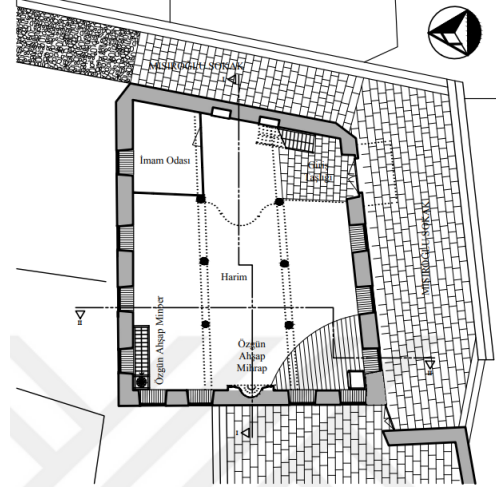
Orta Cami, Sille Mahallesi Mısıroğlu Sokak’ta bulunmaktadır. 1863 yılında inşa edildiği bilinen caminin mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü’ne aittir. Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu’nun 10.10.1991-1148 sayılı kararıyla tescillenmiştir [11].

Dörtgen plan tipine sahip Orta Cami kareye yakın olarak düzenlenmiştir. Camide son cemaat yeri bulunmamaktadır. Yapıya doğu duvarının kuzeye yakın bölümünde yer alan tek kapıdan girilmektedir. Harim bölümünde kuzey-güney doğrultusunda sıralanmış 6 adet ahşap direk bulunmaktadır. Harim bölümünün kuzeyinde duvar boyunca uzanan üst kat bulunmaktadır. Üst kat kadınlar yeri olarak kullanılmaktadır. Üst katın

altında, harimin kuzey-batı köşesinde imam odası yer almaktadır. Minberin, harimin güney-doğu köşesinde yer aldığı camide minare bulunmamaktadır. Caminin harim bölümünde 23 pencere bulunmaktadır. Bu pencerelerin 8 tanesi güney, 7 tanesi doğu, 8 tanesi ise batı duvarındadır. Kuzey duvarda pencere bulunmamaktadır (Tablo 3.).

Tablo 3. Sille Orta Cami için hazırlanan katalog

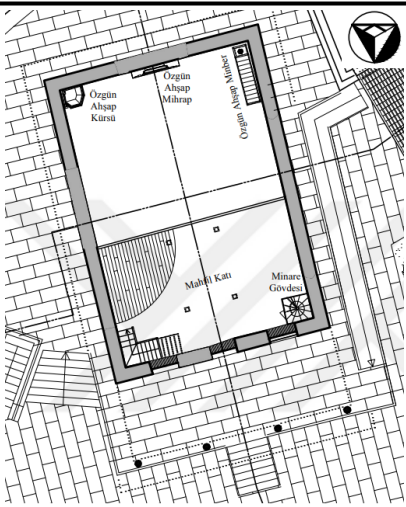
PLAN ÖZELLİKLERİ	HARİM PLANI			YAPININ KÜNYESİ	İSİM		Orta (Orta Mahalle) Cami		
	HARİM PLANI TİPİ	DÖRT GEN	KAREYE YAK.		X	YAPIM YILI	1862-1863 (Özyurt, 2019)		
			YATAY						
			DİKEY						
	SON CEMAAT MAHALİ	VAR	DIŞ MEKAN			ADRES	Sille Mahallesi, Mısıroğlu Sokak, No: 8 Selçuklu/Konya		
			İÇ MEKAN						
	ÜST KAT	VAR	YOK		X				
			YOK						
	KADINLAR MAHFİLİ	VAR	KUZEY			MİNARE	VAR	KUZEY	
			GÜNEY					GÜNEY	
DOĞU				DOĞU					
BATI				BATI					
ÜST KAT			X	YOK	X				
İMAM ODASI	VAR	KUZEY	X	MİNBER	VAR	KUZEY			
		GÜNEY				GÜNEY	X		
		DOĞU				DOĞU			
		BATI	X			BATI	X		
		YOK				YOK			
GİRİŞ SAYISI	BİR		X	YAPININ PLANI					
		İKİ							
		ÜÇ							
GİRİŞ KAPISININ YÖNÜ	KUZUY								
		GÜNEY							
		DOĞU	X						
		BATI							
TAŞIYL. AHŞAP DİREK	VAR/SAYISI		X/6						
		YOK							
PENCERE SAYISI	KUZUY		0						
		GÜNEY	8						
		DOĞU	7						
		BATI	8						

Subaşı Cami, Sille Mahallesi, Ömürlü Sokakta yer almaktadır. Caminin mülkiyeti Selçuklu Belediyesi'ne aittir. Yapı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 10.10.1991-1148 sayılı kararıyla tescillenmiştir [11]. Yapının harimi bölümü dörtgen planlı olup dikey şekilde düzenlenmiştir. Yapının kuzey duvarı boyunca uzanan harimin dışında bir son cemaat yeri bulunmaktadır. Yapıya kuzey duvarda bulunan kapıdan girilmektedir. Harimin kuzeyinde, kuzey duvarına paralel şekilde uzanan bir üst kat vardır. Üst kat kadınlar bölümü olarak kullanılmaktadır. Üst katın altında, kapının batısında kalacak bölüme imam odası konumlandırılmıştır.

İmam odasının içinde bulunan merdivenler aracılığıyla harimin kuzey-batı köşesinde bulunan minareye ulaşılmaktadır. Harimin güney-batı köşesinde ise minber yer almaktadır. Harim bölümünde yapının taşıyıcı sistemi olarak adlandırılabilir ahşap direk bulunmamaktadır. Bununla birlikte üst katı taşıyan 8 adet ahşap direk görülmektedir. Caminin harim bölümünde 5 tanesi kuzey duvarında, 2 tanesi güney duvarında, 3 tanesi doğu duvarında ve 3 tanesi de batı duvarında olmak üzere toplam 13 tane pencere bulunmaktadır (Tablo 4.).

Tablo 4. Sille Subaşı Cami için hazırlanan katalog

PLAN ÖZELLİKLERİ	HARİM PLANI TİPİ	DÖRT GEN	KAREYE YAK.	YAPININ KÜNYESİ	İSİM	Subaşı (Karhane) Cami	
			YATAY		YAPIM YILI	1878 (Özyurt, 2019)	
SON CEMAAT MAHALİ	VAR	DIŞ MEKAN	X	ADRES	Sille Mahallesi, Ömürlü Sokak No:29 Selçuklu/Konya		
		İÇ MEKAN					
ÜST KAT	VAR	YOK		MİNARE	VAR	KUZEY	X
		YOK				GÜNEY	
KADINLAR MAHFİLİ	VAR	DOĞU	X	MİNBER	VAR	DOĞU	
		BATI				BATI	X
		ÜST KAT	X			YOK	
		YOK					
İMAM ODASI	VAR	KUZEY	X	YAPININ PLANI	VAR	KUZEY	
		GÜNEY				GÜNEY	X
		DOĞU				DOĞU	
		BATI	X			BATI	X
YOK							
GİRİŞ SAYISI	BİR	X					
	İKİ						
	ÜÇ						
GİRİŞ KAPISININ YÖNÜ	KUZEY	X					
	GÜNEY						
	DOĞU						
	BATI						
TAŞIYL. AHŞAP DİREK	VAR/SAYISI						
	YOK	X					
PENCERE SAYISI	KUZEY	5					
	GÜNEY	2					
	DOĞU	3					
	BATI	3					

Karataş Cami, Konya'nın Selçuklu İlçesi Sille Mahallesi, Baraj Caddesi'nde bulunmaktadır. 1872 yılında yapılmış olan yapının mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne ait olmakla birlikte yapı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 10.10.1991-1148 sayılı kararıyla tescillenmiştir [11].

Yapının harim planı kareye yakın dörtgen şeklindedir. Yapıda harimin dışında, batı duvarına paralel uzanan son cemaat yeri bulunmaktadır. Harime giriş bir kapı aracılığıyla sağlanmaktadır. Bu kapı harimin batı duvarı üzerinde kuzeye yakın bölümde yer almaktadır. Harimin kuzey bölümünde ise kuzey duvarına paralel şekilde uzanan üst kat yer almaktadır. Üst kat kadınlar yeri olarak kullanılmaktadır. Öte yandan yapıda imam odası bulunmamaktadır. Harimin güney duvarına bitişik minber bulunmaktadır. Bu minber harimin batı kenarına yakın bir konumdadır. Harimin dışında güney-batıda kalan bir alanda ise minare bulunmaktadır. Harimde taşıyıcı olarak kullanılan 5 tane ahşap direk bulunmaktadır. Harim güneyde bulunan 7, doğuda bulunan 2 ve batıda bulunan 2 pencere ile aydınlatılmaktadır. Kuzey duvarda ise pencere bulunmamaktadır (Tablo 5.).

Tablo 5. Sille Karataş Cami için hazırlanan katalog

PLAN ÖZELLİKLERİ	HARİM PLANI		YAPININ KÜNYESİ	YAPININ İSİMİ					
	DÖRTGEN	KAREYE YAK.		İSİM	Karataş Cami				
SON CEMAAT MAHALİ	VAR	DIŞ MEKAN	X	YAPIM YILI	1872 (Özyurt, 2019)				
		İÇ MEKAN							
ÜST KAT	VAR	YOK		ADRES	Sille Mahallesi, Baraj Caddesi, No: 11 Selçuklu/Konya				
		YOK	X						
KADINLAR MAHİFİLİ	VAR	KUZEY		MİNARE	VAR	KUZEY			
		GÜNEY				GÜNEY	X		
		DOĞU				DOĞU			
		BATI				BATI	X		
		ÜST KAT	X			YOK			
İMAM ODASI	VAR	KUZEY		MİNBER	VAR	KUZEY			
		GÜNEY				GÜNEY	X		
		DOĞU				DOĞU			
		BATI				BATI			
		YOK	X			YOK			
GİRİŞ SAYISI	BİR	İKİ		YAPININ PLANI					
		ÜÇ							
		YOK	X						
GİRİŞ KAPISININ YÖNÜ	KUZUY	KUZUY							
		GÜNEY							
		DOĞU							
		BATI	X						
TAŞIYL. AHŞAP DİREK	VAR/SAYISI	YOK	X/5						
		YOK							
PENCERE SAYISI	KUZUY	KUZUY	0						
		GÜNEY	7						
		DOĞU	2						
		BATI	2						

(Özyurt, 2019)

Sille Mezaryaka Cami Sille Mahallesi, Gökay Sokakta bulunmaktadır. Yapı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 10.10.1991-1148 sayılı kararıyla tescillenmiştir [11]. Sille Mezaryaka Cami'nin harim bölümü dörtgen planlı olup yatay olarak düzenlenmiştir. Yapının harim bölümüne doğu duvarda yer alan tek kapıdan giriş sağlanmaktadır. Yapının taşıyıcı sisteminde kullanılan 6 adet ahşap direk harim bölümünde yer almaktadır. Harim bölümünün doğu duvarına paralel olarak dış mekanda düzenlenmiş son cemaat yeri bulunmaktadır. Harimin kuzey duvarının iç mekanında ise üst kat bulunmaktadır. Üst kat kadınlar yeri olarak kullanılmaktadır. Harimde imam odası bulunmamaktadır. Bununla birlikte camide minare görülmemektedir. Caminin minberi ise güney cepheye bitişik batı cephesine yakın şekilde konumlandırılmıştır. Bununla birlikte Sille Mezaryaka Cami'nin harimi güney duvarda 12, doğu duvarda 5 ve batı duvarda 8 pencere olmak üzere toplam 25 pencere ile aydınlatılmaktadır (Tablo 6.).

Tablo 6. Sille Mezaryaka Cami için hazırlanan katalog

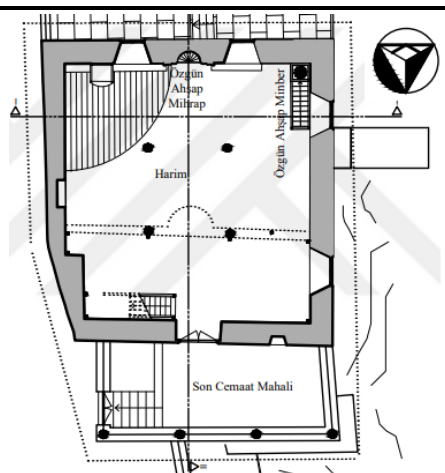
PLAN ÖZELLİKLERİ	HARİM PLAN TİPİ	DÖRT GEN	KAREYE YAK.	YAPININ KÜNYESİ	İSİM	Mezaryaka Cami								
			YATAY		X	YAPIM YILI	1868-1869 (Özyurt, 2019)							
	SON CEMAAT MAHALİ	VAR	DIŞ MEKAN		YAPININ KÜNYESİ	ADRES	Sille Mahallesi, Gökay Sokak, No: 9 Selçuklu/Konya							
	İÇ MEKAN		X											
	ÜST KAT	YOK	YOK			MİMARİ ELEMANLAR			MİNARE	VAR	KUZEY			
			YOK								X	GÜNEY		
	KADINLAR MAHİLİ	VAR	KUZEY						MİMARİ ELEMANLAR	MİNBER	VAR	DOĞU		
			GÜNEY										BATI	
			DOĞU										YOK	X
			BATI										KUZEY	
ÜST KAT			X	GÜNEY								X		
YOK		DOĞU												
İMAM ODASI	VAR	KUZEY	MİMARİ ELEMANLAR	MİNBER	VAR		BATI							
		GÜNEY						YOK						
		DOĞU					YAPININ PLANI							
		BATI												
		YOK				X								
GİRİŞ SAYISI	BİR	X												
	İKİ													
	ÜÇ													
GİRİŞ KAPISININ YÖNÜ	VAR/SAYISI	KUZEY		MİMARİ ELEMANLAR	MİNBER	VAR	KUZEY							
		GÜNEY						GÜNEY	X					
		DOĞU	X				DOĞU							
		BATI					BATI							
TAŞIYICI AHŞAP DİREK	YOK	YOK	MİMARİ ELEMANLAR		MİNBER	YOK								
PENCERE SAYISI	0	KUZEY			MİMARİ ELEMANLAR	MİNBER	YOK							
		GÜNEY						12						
		DOĞU						5						
		BATI						8						

(Özyurt, 2019)

Mormi Cami, Sille Mahallesi, Ortayol Sokakta yer almaktadır. Yapı Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 10.10.1991-1148 sayılı kararıyla tescillenmiştir [11].

Yapının harim bölümü dörtgen plan tipine yakın olmakla birlikte kuzey-doğu köşesinde yapılmış pahlama nedeniyle altıgen halini almıştır. Yapının kuzey duvarı boyunca uzanan, harimin dışında bir son cemaat yeri bulunmaktadır. Harime kuzey duvarda bulunan tek kapıdan girilmektedir. Harimin kuzeyinde, kuzey duvarına paralel şekilde uzanan bir üst kat vardır. Üst kat kadınlar bölümü olarak kullanılmaktadır. Öte yandan harimde imam odası bulunmamaktadır. Yapıda minare de yer almamaktadır. Caminin minberi harimin güney-batı köşesinde bulunmaktadır. Caminin harim bölümünde yapının taşıyıcı sistemi olarak adlandırılabilir 4 adet ahşap direk vardır. Harimde 2 tanesi güney, 3 tanesi batı duvarında olmak üzere 5 tane pencere bulunmaktadır (Tablo 7.).

Tablo 7. Sille Mormi Cami için hazırlanan katalog

PLAN ÖZELLİKLERİ	HARİM PLANI TİPİ	ALTİGEN	KAREYE YAK.	X	YAPININ KÜNYESİ	İSİM	Mormi Cami	
			YATAY				YAPIM YILI	1842 (Özyurt, 2019)
SON CEMAAT MAHALİ	VAR	VAR	DIŞ MEKAN	X	ADRES	Sille Mahallesi, Ortayol Sokak, No: 3 Selçuklu/Konya		
			İÇ MEKAN					
YOK								
ÜST KAT	VAR	X						
YOK								
KADINLAR MAHFİLİ	VAR	VAR	KUZEY		MİNARE	VAR	KUZEY	
			GÜNEY				GÜNEY	
			DOĞU				DOĞU	
			BATI				BATI	
			ÜST KAT	X			YOK	
YOK								
İMAM ODASI	VAR	VAR	KUZEY		MİNBER	VAR	KUZEY	
			GÜNEY				GÜNEY	X
			DOĞU				DOĞU	
			BATI				BATI	X
			YOK					X
					YAPININ PLANI			
GİRİŞ SAYISI	BİR		X					
	İKİ							
	ÜÇ							
GİRİŞ KAPISININ YÖNÜ	KUZEY		X					
	GÜNEY							
	DOĞU							
	BATI							
TAŞIYICI AHŞAP DİREK	VAR/SAYISI		X/4					
	YOK							
PENCERE SAYISI	KUZEY		0					
	GÜNEY		2					
	DOĞU		0					
	BATI		3					

(Özyurt, 2019)

4. Camilerin Harim Planlarının Tipolojik Analizi

Sille’de yer alan tarihi camilerin harimlerinin plan tiplerine bakıldığında yapıların ağırlıklı olarak dörtgen plana sahip oldukları görülmektedir. Bu yapılarda Çay Cami, Orta Cami, Subaşı Cami, Karataş Cami ve Mezaryaka Camilerinin dörtgen planlı oldukları görülürken Mormi Cami’nin altıgen, Ak Cami’nin ise yedigen olduğu görülmektedir. Mormi ve Ak Camilerin harim planlarının dörtgenden farklılık göstermesinin temelinde yapıların buldukları konumlar etkili olmuştur. Yapıların çevresinden geçen yollar bu alanlarda pah yapılması gerekliliğini meydana getirmiş böylece yapılarda köşe sayısı artmıştır (Tablo 8.).

Tablo 8. Camilerin harim planlarının tipolojik analizi

	AK C.	ÇAY C.	ORTA C.	SUBAŞI C.	KARATAŞ C.	MEZARYAKA C.	MORMİ C.
DÖRTGEN		X	X	X	X	X	
BEŞGEN							
ALTİGEN							X
YEDİGEN	X						

Camilerin harim duvarlarının uzunlukları kendi içlerinde farklılık göstermektedir. Genel itibariyle yapıların kareye yakın şekilde düzenlendikleri söylenebilir. Ak Cami, Orta Cami, Karataş Cami ve Mormi Cami kareye yakın şekilde düzenlenen camilerdir. Bununla birlikte kible duvarı (güney duvar) odak olacak şekilde düşünüldüğünde Mezaryaka Caminin yatay; Çay Cami ve Subaşı Caminin ise dikey olarak düzenlendiği görülmektedir (Tablo 9.).

Tablo 9. Camilerin harim planlarının tipolojik analizi

	AK C.	ÇAY C.	ORTA C.	SUBAŞI C.	KARATAŞ C.	MEZARYAKA C.	MORMİ C.
KAREYE YAKIN	X		X		X		X
YATAY						X	
DİKEY		X		X			

Sille’deki tarihi camilerin son cemaat mahfilleri incelendiğinde mahfillerin genellikle yazlık namazgah olarak harimin dışında planlandığı görülmektedir. Orta Cami hariç çalışmada yer alan tüm camilerde son cemaat yeri bulunmakla birlikte bu mekan harimin dışında konumlandırılmıştır (Tablo 10.).

Tablo 10. Camilerin son cemaat mahallerinin tipolojik analizi

	AK C.	ÇAY C.	ORTA C.	SUBAŞI C.	KARATAŞ C.	MEZARYAKA C.	MORMİ C.
VAR	DIŞARIDA	X	X		X	X	X
	İÇERİDE						
YOK			X				

Sille’de yer alan tarihi camilerin ortak tipolojik özelliklerinden bir tanesi de camilerin tamamında üst katın var olmasıdır. Üst katlar yapılarda harimin kuzey duvarına paralel ve tüm duvarı kapsayacak şekilde düzenlenmiştir (Tablo 11.).

Tablo 11. Camilerin üst katlarının tipolojik analizi

	AK C.	ÇAY C.	ORTA C.	SUBAŞI C.	KARATAŞ C.	MEZARYAKA C.	MORMİ C.
VAR	X	X	X	X	X	X	X
YOK							

Camilerde kadınlar mahfillerinin yerleri farklılık gösterse de ortak olan nokta yapıların üst katlarının tüm camilerde kadınlar mahfili olarak kullanılmasıdır. Yapılarda üst katın ön tarafı bölücü panellerle ana mekandan ayrılmıştır. Bununla birlikte Ak Cami’de harimin dışında; Çay Cami’de ise harimin kuzey-batı köşesinde üst kata ek kadınlar mahfillerinin olduğu görülmektedir (Tablo 12.).

Tablo 12. Camilerin kadın mahfillerinin tipolojik analizi

		AK C.	ÇAY C.	ORTA C.	SUBAŞI C.	KARATAŞ C.	MEZARYAKA C.	MORMİ C.
VAR	KUZEY	X	X					
	GÜNEY							
	DOĞU							
	BATI		X					
	ÜSTKAT	X	X	X	X	X	X	X
YOK								

Çalışma kapsamında incelenen camilerden Karataş Cami, Mezaryaka Cami ve Mormi Cami'nde harim imam odası görülmemektedir. Çay Cami'nde harimin kuzey-doğu köşesinde; Ak Cami, Orta Cami ve Subaşı Cami'nde ise harimin kuzey-batı köşesinde imam odalarının düzenlendiği görülmektedir (Tablo 13.).

Tablo 13. Camilerin imam odalarının tipolojik analizi

		AK C.	ÇAY C.	ORTA C.	SUBAŞI C.	KARATAŞ C.	MEZARYAKA C.	MORMİ C.
VAR	KUZEY	X	X	X	X			
	GÜNEY							
	DOĞU		X					
	BATI	X		X	X			
YOK						X	X	X

Sille'de yer alan tarihi camilerdeki kapı sayısı da camilerin ortak tipolojik özellikleri arasında gösterilebilir. Camilerin tamamında harime giriş bir adet kapı ile sağlanmaktadır. Farklılık ise bu kapıların buldukları duvarlardadır. Çay Cami, Subaşı Cami ve Mormi Cami'nde kapı kuzey duvarı üzerinde yer alırken Ak Cami, Orta Cami ve Mezaryaka Camilerinde kapı doğu duvarı üzerinde; Karataş Cami'nde ise batı duvarı üzerinde yer almaktadır (Tablo 14.).

Tablo 14. Camilerin giriş kapılarının tipolojik analizi

	AK C.	ÇAY C.	ORTA C.	SUBAŞI C.	KARATAŞ C.	MEZARYAKA C.	MORMİ C.
KUZEY		X		X			X
GÜNEY							
DOĞU	X		X			X	
BATI					X		

Sille'de yer alan tarihi camilerin en önemli tipolojik özelliklerinden bir tanesi de camilerde harim bölümünün taşıyıcı sisteminde yer alan ahşap direklerdir. Ak Cami'de 12, Çay Cami'de 10, Orta Cami'de 6, Karataş Cami'de 5, Mezaryaka Cami'de 6 ve Mormi Cami'de 4 taşıyıcı ahşap direk bulunmaktadır. İncelenen camilerde Subaşı Cami hariç tüm camilerde taşıyıcı ahşap direkler görülmektedir. Subaşı caminde ise 8 adet ahşap direk görülmektedir ancak bu ahşap direkler sadece üst katı taşımak için kullanılmaktadır (Tablo 15.).

Tablo 15. Camilerin taşıyıcı ahşaplarının tipolojik analizi

	AK C.	ÇAY C.	ORTA C.	SUBAŞI C.	KARATAŞ C.	MEZARYAKA C.	MORMİ C.
VAR/SAYISI	12	10	6		5	6	4
YOK				0			

Camilerde harim bölümünü aydınlatan çok sayıda pencerenin varlığı dikkat çekmektedir. Ak Cami'nin güney duvarında 10, doğu duvarında 4, batı duvarında 3; Çay Cami'nin kuzey duvarında 5, güney duvarında 5, doğu duvarında 8, batı duvarında 8; Orta Cami'nin güney duvarında 8, doğu duvarında 7, batı duvarında 8; Subaşı Cami'nin kuzey duvarında 5, güney duvarında 2, doğu duvarında 3, batı duvarında 3; Karataş Cami'nin güney duvarında 7, doğu duvarında 2, batı duvarında 2; Mezaryaka Cami'nin güney duvarında 12, doğu duvarında 5, batı

duvarında 8; Mormi Cami'nin ise güney duvarında 2, batı duvarında 3 pencere bulunmaktadır. Camilerin tamamında güney ve batı duvarlarında pencere bulunurken Mormi Cami hariç tüm camilerin doğu duvarında da pencere bulunmaktadır. Öte yandan kuzey duvarların genellikle sağır duvarlar olarak düzenlendiği görülmekle birlikte sadece Çay Cami ve Subaşı Camilerinde kuzey duvarda pencereye rastlanılmaktadır (Tablo 16.).

Tablo 16. Camilerin pencerelerinin tipolojik analizi

	AK C.	ÇAY C.	ORTA C.	SUBAŞI C.	KARATAŞ C.	MEZARYAKA C.	MORMİ C.
KUZEY	0	5	0	5	0	0	0
GÜNEY	10	5	8	2	7	12	2
DOĞU	4	8	7	3	2	5	0
BATI	3	8	8	3	2	8	3

İncelenen tarihi camilerden Orta Cami, Mezaryaka Cami ve Mormi Cami'nde minare bulunmamaktadır. Bununla birlikte Ak Cami'de harimin kuzey duvarının içinden yükselen minare görülmektedir. Çay Cami'ndeki minare harimin dışında doğu duvarının kuzey duvarla birleştiği köşede yer almaktadır. Subaşı Cami'nde harimin içinde yer alan imam odasının içinde güney-batı köşesinde bulunmaktadır. Karataş Cami'nde ise minare harimin dışında harimin güney-batısında kalacak şekilde konumlanmaktadır (Tablo 17.).

Tablo 17. Camilerin minarelerinin tipolojik analizi

		AK C.	ÇAY C.	ORTA C.	SUBAŞI C.	KARATAŞ C.	MEZARYAKA C.	MORMİ C.
VAR	KUZEY	X	X		X			
	GÜNEY					X		
	DOĞU		X					
	BATI				X	X		
YOK			X			X	X	

Camilerde minber, fonksiyonu gereği kible duvarında yer almaktadır. Sille'deki tarihi camilerde de bu kurala uyulmakla birlikte minberin konumlandırılmasında farklılık gösteren şey minberin köşede olup olmamasıdır. Tüm camilerdeki minberler güney yani kible duvarına bitişik olmakla birlikte duvarın batı bölümünde yer almaktadır ancak bazı minberler batı duvarına da bitişiktir. Orta Cami, Subaşı Cami ve Mormi Camilerinde bulunan minberler harimin güney-batı köşesinde yer almaları itibarıyla her iki duvara da bitişik olarak konumlandırılmıştır. Ak Cami, Çay Cami, Karataş Cami ve Mezaryaka Camilerinde ise batı duvarıyla minberler arasında mesafe olduğu görülmektedir (Tablo 18.).

Tablo 18. Camilerin minberlerinin tipolojik analizi

		AK C.	ÇAY C.	ORTA C.	SUBAŞI C.	KARATAŞ C.	MEZARYAKA C.	MORMİ C.
VAR	KUZEY							
	GÜNEY	X	X	X	X	X	X	X
	DOĞU							
	BATI			X	X			X
YOK								

5. Sonuç

Sille'deki tarihi camilerin incelenmesi sonucunda, birçok tipolojik özelliğin ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Camilerin harimlerinin kat planları incelendiğinde, bunların sıklıkla dörtgen plana sahip oldukları görülmüştür. Ancak Mormi Cami'nin altıgen, Ak Cami'nin yedigen planlı olduğu görülmüştür. Bu farkın yapıların konumlarıyla ilgili olduğu tespit edilmiştir. Yolların etkisiyle köşe sayıları artmış ve plan tipleri değişmiştir. Harim duvarlarının birbirleriyle olan oranları incelendiğinde genel hatlarıyla yapıların kareye yakın halde düzenlenmiş olduğu görülmüştür. Ak Cami, Orta Cami, Karataş Cami ve Mormi Cami kareye yakın bir plana sahipken, kible duvarına göre Mezaryaka Cami'nin yatay, Subaşı ve Çay Camilerinin ise dikey olarak düzenlenmiş olduğu saptanmıştır. Camilerde kapı sayısı incelendiğinde, tüm camilerde harime girişin tek kapı ile sağlandığı görülmüştür. Ancak bu

kapıların buldukları duvarlarda farklılıklar olduğu saptanmıştır. Çay Cami, Subaşı Cami ve Mormi Cami'nin kapıları kuzey duvarında yer alırken, Ak Cami, Orta Cami ve Mezaryaka Cami'nin kapıları doğu duvarında; Karataş Cami'nin ise batı duvarında bulunmaktadır. Son cemaat mahfilleri incelendiğinde genellikle harimin dışında planlandıkları gözlemlenmiştir. Tüm camilerde ortak olarak üst katın var olduğu belirlenmiştir. Üst katlar, harimin kuzey duvarına paralel bir şekilde düzenlenmiş ve bütün duvarı kapsayacak şekilde inşa edilmiştir. Kadınlar mahfillerine gelindiğinde, tüm camilerde üst katın kadınlar mahfili olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Üst katın ön tarafı, bölücü panellerle ana mekandan ayrılmıştır. Ak Cami'de harimin kuzeyinde ve dış tarafta, Çay Cami'de ise harimin kuzey-batı köşesinde ek kadınlar mahfilleri bulunmaktadır. İmam odalarının yerleri incelendiğinde, Karataş Cami, Mezaryaka Cami ve Mormi Cami'nde harimde imam odası bulunmadığı belirlenmiştir. Ak Cami ve Çay Cami'de harimin kuzey-doğu köşesinde, Orta Cami ve Subaşı Cami'de ise harimin kuzey-batı köşesinde imam odalarının düzenlendiği gözlemlenmiştir. Taşıyıcı sistem incelendiğinde, camilerin harim bölümünde ahşap direklerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Her bir camide farklı sayıda ahşap direk bulunmakla birlikte, Subaşı Cami hariç tüm camilerde taşıyıcı ahşap direklere rastlanmıştır. Camilerin harim bölümünü aydınlatan pencerelerin sayısının oldukça fazla olduğu belirlenmiştir. Pencerelerin konumlandırılması da farklılık göstermektedir. Güney ve batı duvarlarında pencereler bulunurken, doğu duvarında pencere sadece Mormi Cami hariç diğer camilerde mevcuttur. Kuzey duvarlarının genellikle sağır duvarlar olarak düzenlendiği, sadece Çay Cami ve Subaşı Cami'nde kuzey duvarında pencereye rastlandığı gözlemlenmiştir.

İncelenen camilerden Orta Cami, Mezaryaka Cami ve Mormi Cami'de minare bulunmamaktadır. Ak Cami'de harimin kuzey duvarından yükselen bir minare bulunmaktadır. Çay Cami'nin minaresi harimin dışında doğu duvarının kuzey duvarla birleştiği köşede konumlandırılmıştır. Subaşı Cami'nde minare, harimin içinde yer alan imam odasının içine yerleştirilmiştir. Karataş Cami'nde ise minare harimin dışında, harimin güney-batısında yer almaktadır. Minberlerin konumlandırılmasında ise genellikle kible duvarına bitişik olarak yer aldığı görülmüştür. Ancak bazı minberlerin batı duvarına da bitişik olduğu tespit edilmiştir. Orta Cami, Subaşı Cami ve Mormi Cami'deki minberler, harimin güney-batı köşesinde yer aldığı için her iki duvara da bitişik olarak konumlandırılmıştır. Ak Cami, Çay Cami, Karataş Cami ve Mezaryaka Cami'deki minberler ile batı duvarı arasında bir mesafe bulunduğu gözlemlenmiştir.

Sonuç olarak, Sille'deki tarihi camilerin plan tipleri, harim duvarlarının uzunlukları, son cemaat mahfilleri, üst katların varlığı, kadınlar mahfilleri, imam odaları, giriş kapı sayıları, taşıyıcı sistemler, pencereler, minareler ve minberler gibi tipolojik özellikler incelenmiştir. Bu özelliklerin her biri camiler arasında farklılık göstermektedir ve yapıların tarihi, coğrafi ve kültürel bağlarıyla ilişkilidir. Bu çalışma, Sille'deki tarihi camilerin mimari özelliklerini anlamak ve koruma çalışmalarında rehberlik etmek için önemli bir kaynak oluşturmaktadır.

Teşekkür

Çalışmanın tamamı F.B. tarafından hazırlanmıştır.

Kaynaklar

- [1] Özönder H. Sille: Tarih, Kültür, Sanat. Konya: Merhaba Basımevi, 1998.
- [2] Erdem R. Yıldırım H. Çiftçi Ç. Dülgerler O N. Çıbıkdiken A O. Levend S. Erdoğan A. Sille Bir Koruma Geliştirme Planı ve Sonrası. Selçuk Üniversitesi Mühendislik, Bilim ve Teknoloji Dergisi 2010; 25(2): 25-46.
- [3] Halaç H. Bademci F. Konya Turizminin Sille'ye Yansımaları. International Congress on Cultural Heritage and Tourism; 2017; Konya. 929-936.
- [4] Mimirolu İ. Sille Kültür Vadisi. Konya: Selçuklu Belediyesi, 2013.
- [5] Ertaş Ş. Sönmez E. Taş A. Tomar Z. Tarihi Yerleşimlerde Kültür Turizmüne Yönelik Somut Kültür Varlıklarının İncelenmesi: Konya/Sille Örneği. Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi 2022; 7(1): 42-71.
- [6] Tapur T. Konya'da Tarihi Yerleşim Merkezi: Sille. Türk Coğrafya Dergisi 2009; 2(9), 473-477.
- [7] Sarıköse B. Osmanlı Döneminde Sille. Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, 2008.
- [8] Halaç H. Bademci F. Şeb-i Arus'da Sille. The Journal of Academic Social Science Studies 2017; 64(3): 203-210.
- [9] Özyurt Ş. Sille Geleneksel Mimarisi Bağlamında Sille Mescitleri ve Koruma Uygulamaları. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, 2019.
- [10] Eyice S. Cam-Mimarlık Tarihi, İslam Ansiklopedisi, Elektronik ansiklopedi, 1993; 55-90.
- [11] Konya Büyükşehir Belediyesi Arşivi.